

Nr 213.

Av herrar **Julin** och **Thulin**, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag
till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg
åt befattningshavare i statens tjänst.

Kungl. Maj:ts proposition nr 326 innebär, att från och med den 1 nästkommande juli de till statens befattningshavare utgående dyrtidstilläggen skola undergå viss minskning. Såsom skäl hava åberopats väsentligen statsfinansiella grunder och särskilt ett yttrande av ekonomiska rådet, avgivet den 7 sistlidne mars, vari kraftigt betonas betydelsen för vårt ekonomiska liv av att arbetslöner av alla slag bringas ned, enligt föreliggande motivering uppenbarligen före varupriserna, som förmenas skola påverkas av en lönesänkning, så att även de komma att underkastas kraftiga sänkningar.

Undertecknade hava icke kunnat undgå att uppmärksamma, att ekonomiska rådet icke alls och statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet endast mera i förbigående berört det sätt, varpå kompensation för prisstegringen för närvarande utgår till statens befattningshavare. Dyrtidstilläggen i och för sig giva nämligen icke åt några kategorier av statstjänare full kompensation för den inträffade prisstegringen, och ju högre på löneskalan en tjänsteman befinner sig, dess lägre — procentiskt räknat — är hans dyrtidskompensation. De klagomål, som nu äro allmänna över statstjänstemännens för höga löner, torde mestadels böttna i okunnighet om, att dyrtidstillägg efter ett procental, som närmar sig prisstegringsindex, endast utgår på den del av avlöning, som ansetts som existensminimum, men att å övrig del av avlöning ej utgår mer än ungefär halv kompensation.

När klagomålen vända sig mot de av statsmakterna under de senaste åren genomförda lönereregleringarna, enligt vilka vissa begränsade grupper av statstjänstemännen kommit att tillerkännas nya grundlöner, som givit dem en förbättrad avlöningsstat i förhållande till med dem

Bihang till riksdagens protokoll 1921. 3 saml. 78 häft. (Nr 213.)

jämställda befattningshavare inom andra grenar av statstjänsten, synes man sväva i ovetskap om, att för dessa tjänstemän grunderna för dyrtidstillägg samtidigt fastställts att utgå efter en skala, som ger dem lika mycket mindre i dyrtidstillägg som de få mera i fast avlöning utöver vad prisläget vid krigsutbrottet berättigat dem till.

När ekonomiska rådet i sitt uttalande hävdar, att en allmän nedsättning av statstjänarnas löner skulle bli signalen för även kommuner och enskilda arbetsgivare att nedpressa lönerna för sina anställda, synes rådet ej tillräckligt hava beaktat, i vilken takt compensationen för dyrtiden gått för dessa särskilda kategorier av löntagare. Statstjänarna höra nämligen avgjort till de grupper inom samhället, som senast och mest ofullständigt kommit i åtnjutande av dylik compensation, men äro på grund av den glidande skalan å andra sidan att räkna till dem, som tidigast drabbats av lönesänkningar i samband med de fallande priserna. Under det att inom de flesta industrigrenar arbetslönerna under år 1920 voro omkring tredubblade mot förhållandena vid tiden för krigsutbrottet och inom viktiga grupper ännu betydligt mera höjda, har dyrtidstillägget under senare halvåret 1920 och första halvåret 1921 för statstjänstemännen endast för de allra lägst avlönade kommit upp till 150 procent av grundlönen och stannar för de högst avlönade vid 100 procent eller därunder. Tidigare var som bekant denna compensation väsentligt lägre. Endast under kort tid hava sålunda statens befattningshavare i gemen åtnjutit en något så när tillfredsställande ersättning för de försakelser, som dyrtidstrycket åsamkat dem under en tid, då de flesta andra kategorier inom samhället hade tillfälle att i väsentlig utsträckning höja sina inkomster och sitt välbefinnande. Det kan därför rent av ifrågasättas, om det varit rättfärdigt att omedelbart vid första prisfall låta detta inverka på nedbringandet av tjänstemannalönerna. Så har likväl skett och torde måhända kunna om ej försvaras så dock förklaras genom statens iråkade nödläge. Anmärkas bör blott, att de sänkningar av socialstyrelsens levnadskostnadsindex, som inträffat den 1 januari och den 1 april detta år, medfört en nedsättning av statstjänstemännens totalinkomst med i runt tal 10 procent. Inom den privata industrien är som bekant för närvarande en rörelse i gång, avseende att nedsätta lönerna med i regel högst 20 procent. Detta innebär, att de, som förut hade en avlöning, uppgående till tre gånger den, som utbetalades före krigsutbrottet, nu få densamma reducerad till cirka 240 procent, under det att under innevarande kvartal statstjänstemännens grundlön och dyrtidstillägg tillsammans tagna uppgå till i runda tal högst 235 och lägst 180 å 190 procent av förkrigsavlöningen. Därvid är

också att beakta, att i allmänhet de i enskild tjänst anställda arbetarna ej få vidkännas ytterligare sänkningar annat än efter förnyade förhandlingar, medan en fortsatt nedgång av indextalet automatiskt nedbringar statstjänarnas löner än vidare, även om de nuvarande principerna för deras utgående bibehållas.

De nyss anförda siffrorna visa med full tydlighet, att framför allt för de högre avlönade statstjänstemännen dyrtidskompensationen redan nu är föga tillfredsställande, nämligen under förutsättning, att man kan utgå ifrån, att fördyring för den inkomstklass, som de tillhöra, skett i samma omfattning som för de mindre bemedlade. Under kristidens förra del var så näppeligen fallet. Skillnaden var sannolikt ej så stor som i allmänhet antages, men dock uppenbar, enär prisstegringen till en början framför allt träffade de mest outhärliga förnödenheterna, särskilt livsmedel, vilka själfvallet upptaga en större del av utgiftsstaten inom ett mindre bemedlat hushåll. De förskjutningar av kostnaderna, för olika slag av livsförnödenheter, som ägt rum under de senaste åren, göra det emellertid otvivelaktigt, att stegringen för de högre avlönade statstjänstemännen numera är icke blott lika stor utan procentiskt större än för sådana arbetarfamiljer och med dem jämförda, som ligga till grund för socialstyrelsens indexberäkningar. Till stöd för detta påstående kan anföras för det första, att för här ifrågavarande inkomstkategorier skattestegringen varit procentiskt större, än för lägre inkomster, och vidare att hyornas höjning fortgått raskare med avseende på sådana lägenhetstyper, som användas av medelklassen, än för mindre lägenheter. De starkt stegrade avgifterna vid skolorna m. m. liksom de utomordentligt höjda priserna å böcker väga även avgjort tyngre inom en medelklassbudget. Livsmedelsposten, som inom arbetarhushållet är den dominerande, har slutligen under de senaste kvartalen visat en sådan sänkning, att dess indextal numera för första gången sedan kristidens början står lägre än den allmänna levnadskostnadsindexen. Det kan sålunda icke råda något tvivel om, att icke numera dyrtiden trycker medelklasshushållet minst lika hårt som arbetarens. Så mycket mer gör sig detta förhållande gällande, som flere av de största posterna, såsom exempelvis hyra och skatter, icke medgiva några besparingsmöjligheter och dessutom kunna förväntas komma att ytterligare stiga. Det synes på dessa grunder vara obilligt att ytterligare försvaga dessa statstjänarens ekonomiska ställning utöver den sänkning av den kontanta lönen, som direkt följer av indexens fall.

Kungl. Maj:ts förslag om ändrade grunder för dyrtidstilläggens utgående utvidgar i avsevärd grad den tillämpning av behovsprincipen,

som infördes av 1920 års riksdag. Då inskränkte man sig till att giva familjer med minderåriga barn en företrädesställning. Nu vill man dessutom uppdraga en skillnad mellan barnlösa familjer å ena sidan och ogifta statstjänare å den andra, och inom den senare gruppen drages därtill en åldersgräns. Det erkännes emellertid redan i propositionen, att en utvidgad tillämpning av behovsprincipen icke kan undgå att medföra åtskilliga orättvisor. När man vill genomföra en ny princip i fråga om avlöningar, synes det vara av vikt, att man tillser, att icke denna verkar uppenbart orättvist. Så blir emellertid fallet, exempelvis när man vill tillerkänna högre avlöning åt en statstjänare, som endast har sin hustru och sig själv att försörja, medan en annan, som ej kunnat sätta eget bo, därför att föräldrar eller andra anhöriga för sin existens äro beroende av honom, avspisas med en lägre inkomst. Behovsprincipen för också med sig, att visserligen de löntagare gynnas, som redan bildat familj, men att däremot de, som ännu arbeta på att skaffa sig den ekonomiska ryggrad, som kräves för familjebildningen, bliva tillbakasatta och hindrade, vilket synes vara en nog så betänkelig sak. Det ifrågasatta åldersstrecket slutligen kan endast i det fallet hava en förnuftig mening, att man funnit, att de grupper av statstjänstemän, som i allmänhet falla under detsamma, erhållit för hög ersättning för sitt arbete. Det bör emellertid bemärkas, att, om detta möjligen kan vara riktigt beträffande en del av dessa statstjänare, för andra lönestegringen ingalunda varit så stor, att den berättigar till någon ned-sättning. Anser man sig hava funnit, att vid föregående lönerogleringar fel blivit begångna, synes det därför vara riktigare, att dessa rättas, än att man på omvägar sänker avlöningen för de ifrågavarande kategorierna, varigenom även andra än de som avses drabbas av sänkningen. Förtroendet för statens sätt att handhava avlöningsbestäm-melserna och den trygghet, som statens befattningshavare alltid tidigare ansetts böra äga för den ersättning, som en gång tillförsäkrats dem, rubbas alltför starkt, om så godtyckliga förfaranden som de nu föreslagna skulle av riksdagen godkännas.

Slutligen vilja undertecknade framhålla, att enligt de tabeller, som bifogats den kungl. propositionen, de besparingar, som skulle beredas statsverket genom en sänkning av kompensationsgrunderna, äro skä-ligen små i jämförelse med dem, som kunna förväntas på grund av det alltför pågående prisfallet. Detta prisfall gör sig dessutom gällande för staten ej blott därigenom, att det medför sänkta avlöningskostnader utan även på en mängd andra områden, såsom med avseende på ma-terialanskaffningar av allahanda slag, utspisningskostnader vid statens

militäretablisement, sjuk- och fångvårdsanstalter o. s. v. Dessa kostnadssänkningar kunna uppenbarligen ej på förhand beräknas, men måste givetvis uppgå till högst avsevärda belopp, vartill hänsyn ej tagits i budgeten för innevarande år och endast i obetydlig grad i den för närvarande under behandling liggande statsverkspropositionen.

På grund av vad sålunda anförts få undertecknade värdsamt hemställa,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 326 ville förklara sig vidhålla sina år 1920 fattade beslut angående grunderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst och allenast medgiva för vissa tjänstemannagrupper de ändringar däri, som kunna betingas av att dessa grupper under år 1921 erhållit eller erhålla sina avlöningsstater definitivt reglerade.

Stockholm den 11 april 1921.

Teodor Julin.

Einar J:son Thulin.